

Matej Bogataj
Baterija na baterije

Zdenko Kodrič: POTSDAMSKA BATERIJA

Pomurska založba, Murska Sobota 1997 (Zbirka Domača književnost)

Potsdamska baterija je drugi roman Zdenka Kodriča; *Blaženi Franc Rihtarič* je bil zgodba o naslovnem resničnem lopovu in hajduku, babjeku in sploh, ki so ga po precej heroičnem dejavnem obdobju ujeli in usmrtili; roman je bil dosledno pripovedovan fragmentarno, z razbijanjem pripovedi, zgodba je bila zajeta z različnimi pripovednimi perspektivami in tehnikami, ki so pazile na to, da je bilo premeščanje kar največje, tako pa tudi sama pisava precej hermetična. *Potsdamska baterija* je napisana bolj iz enega kosa, pa nič manj prefrigano, zato lahko kaj hitro zapelje bralca, da v njej vidi predvsem nekakšen angažma, še eno literarno preslikavo častnikarskih obsodb najbolj množične represivne Institucije, vojske. Ta je bila pravzaprav že prej, spomnimo se Frančičevega romana *Domovina, blede mati* ali *Resničnosti* Lojzeta Kovačiča, kar hvaležen objekt za angažirano pisanje, to pa je pri vseh avtorjih povzročilo, da je bila pisava za stopnjo bolj mimetična od siceršnje; in mogoče lahko tudi Kodričevo pisanje vsaj na ravni sicer fingirane, pa vendar pripovedovalčeve vpletenosti in večje stilne kompaktnosti razumemo v tej luči.

Potsdamska baterija je namreč motivno prepoznavna, predvsem pa časovno in krajevno zelo natančno postavljena; njen podnaslov je (*Maribor, 27. XII. 1961-Beograd, 26. XII. 1994*). Upravičeno; predvsem prvo mesto s Kadetnico in ulicami in podobnim je povsem verodostojno, drugo s svojimi kvarti, ki so poimenovani, tudi, pa tudi sicer je vse časovno usklajeno.

Enako prepoznavna, čeprav gre za nekakšne srednjeevropske priimke, na primer za ljudi iz Cetinja s češkimi koreninami, pa je tudi opisovana vojska, ki sredi Maribora krade otroke, jim pušča kri in iz nje pridobiva strateške elemente, težke kovine, iz katerih potem dela naslovno baterijo. Protagonisti *Potsdamske baterije* so torej vojaki in njihove družine, predvsem pa tisti, ki se tako ali drugače zapletejo z ožjo skupino, ki pod krinko vojaške skrivnosti jemlje kri njihovih otrok – čeprav se potem izkaže, da gre pravzaprav za klasična cesarjeva nova oblačila, za samemu sebi namenjen projekt, za krinko za pridobitništvo in nič več – pa spet ne na način, ki bi pripomogel kar koli k temu, kar že vemo o velikih institucijah, o vojaščini in vojski nasploh, o okoriščanju posameznikov znotraj velikih firm in podobno. Velik del naših "junakov" se potem z odhodom vojske preseli v prestolnico, torej v Beograd.

Vendar pa Kodričev roman nikakor ni realističen, ne gre za kritiko na prvo žogo, za opisovanje zločinov nad otroki in človeštvom nasploh, temveč prej za odštekano, na posamezne detajle osredotočeno pripoved, ki ji potem, pač v skladu z nerazvidnostjo sveta in nedoločljivo mero brezmejnje domišljije, kar naenkrat zmanjka logike; pripovedni preskoki si kar sledijo, med posameznimi deli, ki so ločeni po letih, pa tudi znotraj njih samih, je niz diskontinuitet, nabiti so s fantastičnimi, tudi bizarnimi prigodami, najraje s takšnimi, ki prikazujejo neposredni, podivjani, emocij docela osvobojeni poltenost in seksualnost. Teh ne manjka med pripadniki vseh generacij, pa tudi sprevrženih – in celo telesno pohabljenih – tipov ne, pravzaprav so vsi iz *Potsdamske baterije* tako ali drugače sfiženi, mračne kreature, grbavci in orjaki, pritlikavci in shujšanci, in Kodričeva paleta likov je veliko bolj brueglovska kot orwellovska, vse skupaj je veliko bolj groteska in pretiravanje. In če bi kdo pomislil, da je ne povsem razvidna karakterizacija slabost te knjige, ga avtor v zadnjih poglavjih do konca razoroži ali potolaži; motivacijo in natančno karakterizacijo, kolikor se le da ironično, seveda, pobere iz del nekaterih literarnih klasikov; če torej koga zanimajo podrobnosti o vonjih junakinj, se lahko obrne na nekatere strani v Süskindovem *Parfumu*, za kaj drugega pa pokuka v *Gospo Bovary*. In tako naprej. Recimo to, da se prvo in eno zadnjih poglavij pred dodatkom, nekakšnim napotilom na sekundarno literaturo, na nekatera mesta iz babilonske knjižnice, v luči katerih je mogoče razumeti *Potsdamsko baterijo*,

ukvarjata s popoldanskim snom sanjalca, ki malo zakinka, zato se mu vse tisto, kar je za nas osrednja štorija, enostavno sanja; vsi vemo, kako je z dremežem takrat, ko je vse naokrog kraval in vse vrvi od bučnih hišnih opravil, to vpliva na sanje, ki postanejo goste in moraste, bolj preskakujoče in nabite z motnjami. Vse skupaj je torej postavljeno v sanjski okvir, torej že korak proti fantastiki; ob tem pa so ves čas poglavja komentirana s podnaslovi, ki so pisani vsevedno, nekako v rabelaisevski maniri, pa vendar tudi ironična v pripovedovalčevi vpletenosti ali angažiranosti. Potujeni komentarji, ki uvajajo posamezna poglavja, torej že nakazujejo, da gre veliko manj zares, kot bi si to angažiran bralec želel, in da je *Potsdamska baterija* bliže *Butnskali*, nizu heroičnih, odštekanih in bizarnih dogodkov, le da je jezikovno bolj strnjena, namesto ludistične jezikovne igre je jezik bolj avtorski, pa spet daleč od vsakršnega verističnega modela, bolj natrgan in napokan, posut z ekspresivnimi in celo pogovornimi besedami, vsakdanjimi občimi mesti, to ja, ne pa razvit v eno samo ludistično stilizacijo kot glavnega junaka proze.

Baterija, "glavni junak" romana, je pri Kodriču torej bolj kot predmet zla, ki bi sprožal angažma, pravzaprav motor pripovedi, tisto, kar omogoča brezmejno domišljijo, omejeno le z okvirno zgodbo, ki jo je treba pripeljati do konca in ki usmerja obrobne izmišljije, jim daje centripetalno silo in jih povezuje. In hkrati je baterija drseči označevalec, saj je hkrati tudi nekakšen stroj profesorja Kugelmasa, torej /pre/vodnik v svet fiktivnosti. Princip je natančno pojasnjen v enem izmed sklepnih poglavij: "Za razumevanje baterijskih lastnosti se je treba seznaniti še z učbeniki za kemijo, steheometrijo, fiziko in glavniko v industriji akumulatorjev. Ne pozabite, baterija – moč argumentov! Baterija je z drugo besedo tridimenzionalno računalniško polje, ki ga uporablja računalnik pri postavljanju teles. S pomočjo reducirane baterije, ki ima lastnosti čipa, je mogoče simulirati svet in življenje. Naj vas nikakor ne preseneti dejstvo, da baterija ustvarja poljubni svet, poljubna mesta in vasi, poljubne ljudi. Odraslim na primer baterija simulira Potsdam, otrokom svetovne oceane, Ivanki parfume, moškim potovanja v Tibet in še kam ..."

In če je vse v bateriji in baterija v vsem, je seveda tudi bralni užitek odvisen od tega, ali ste na baterije ali pa na kaj drugega.